

MARTA KOHAROWA

BITWA POD SŁAWKOWEM (AUSTERLITZ) JEJ KONSEKWENCJE I ZNACZENIE

1. Sytuacja przed bitwą pod Sławkowem

Deklaracja pillnicka, zawarta 27 sierpnia 1791 r., oznaczała zbliżenie pomiędzy Austrią i Prusami, które następnie związały się układem sojuszniczym (7 lutego 1792 r.). Stało się to podstawą pierwszej koalicji antyfrancuskiej. Konsolidację Francji rozumiano jako odnowienie przedrewolucyjnych stosunków. Każda z sojuszniczych stron zobowiązała się wystawić przeciwko Francji najmniej 20 000 ludzi. W takiej sytuacji 20 kwietnia 1792 r. Francja wypowiedziała Austrii wojnę.

Wśród ludności czeskiej rosła niechęć do wojny, co przejawiało się zbiegostwem młodych ludzi z armii. W zbiegostwie poddanych, szczególnie nasilonym w 1797 r., zwłaszcza w rejonie wyżyny czesko-morawskiej, władze widziały dobrze zorganizowany spisek.

W 1797 r. została zawarta umowa pokojowa w Campo Formio: Austria musiała zrezygnować z Belgii i Lombardii, a w zamian uzyskała Banat, Istrię i Dalmację; we Włoszech północnych powstała Republika Cisalpińska, a Belgię przyłączono do Francji.

W latach 1798-1799 przez Śląsk i Morawy przechodziło wojsko rosyjskie, ogółem 25 000 ludzi. W 1799 r. nastąpiły dalsze przemarsze wojsk rosyjskich przez Śląsk, Morawy i Czechy (27 000 ludzi). Ciągnęły one w kierunku na południowo-niemieckie pole walki. Ludność miast wschodnich Czech witała i popierała rosyjskie oddziały, które przeszły przez Litomyśl, Svitavy, Vysoké Mýto, Chrudim, Pardubice, Čáslav, Kolin i inne miasta.

Ludność niemiecka nie mogła się porozumieć z rosyjskimi żołnierzami. Podczas odwrotu wojsk rosyjskich z ziem czeskich Czesi okazali swoją sympatię i to nie tylko do oficerów, ale również do zwykłych żołnierzy. Wielu chorych pozostawiono w czeskich miastach, gdzie przebywali nawet po 1800 r., a niektórzy z tych żołnierzy osiedlili się tu na stałe.

Z datą 4 maja 1802 r. w armii austriackiej została zniesiona dożywotnia służba wojskowa. W piechocie służyło się teraz dziesięć lat, w jeździe dwaście, w artylerii i saperach czterdzieści. W 1811 r. wprowadzono czternastoletnią służbę we wszystkich rodzajach wojsk.

Wprawdzie 9 sierpnia 1805 r. Austria przystąpiła do trzeciej koalicji antyfrancuskiej, ale już 20 października tego roku zmuszona została do kapitulacji pod Ulm.

Obok wspomnianych zmian w wojsku obserwujemy również pewne wpływy kulturalne Francji cesarskiej na inne kraje. W Czechach francuskie wpływy przejawiały się w budowie zamku w Kočinie (1802-1822) oraz przebudowie praskiego urzędu celnego (1808-1811) ze zlikwidowanego klasztoru hyberskiego. Wymienione budowle wznoszono właśnie w stylu empire.

W wrześniu 1805 r. rozpoczęły się dalsze przemarsze wojsk rosyjskich przez Śląsk i Morawy trasą przez Cieszyn - Brno - Braunau nad Inną. W połowie listopada wojska rosyjskie ustąpiły pod naporem armii francuskiej z powrotem na Morawy. 22 listopada skupiły się w rejonie Prostějova. Tymczasem 10-13 listopada jeden korpus francuski przedostał się do Klatovska, a inny do rejonu Tabora. 19 listopada Francuzi zajęli Brno i 2 grudnia 1805 r. doszło do bitwy pod Sławkowem.

2. Organizacja armii napoleońskiej

Armia francuska miała w 1805 r. około 400 000 ludzi. Przeważającą część stanowiła piechota (w sierpniu 1805 r. były na stanie armii 123 pułki piechoty). Pułk miał od trzech do czterech batalionów, ale do działań bojowych były najczęściej wykorzystywane tylko dwa. Trzeci służył jako uzupełnienie, a czwarty był batalionem ćwiczebnym; oba znajdowały się na zapleczu głównej armii i tworzyły rezerwę. W bitwie pod Sławkowem pułki z trzema batalionami nie były liczne, a nawet można powiedzieć, że były to przypadki odosobnione.

Każdy batalion miał 6-9 kompanii, a kompania liczyła 60-120 ludzi. Stan pułku wahał się wtedy od 1600 do 3200 żołnierzy, a w batalionie było średnio 800 (i więcej) osób. Pułki oznaczone były jako półbrygady. Wyższą jednostką była brygada, składająca się z dwóch pułków. Dwie, a niekiedy i trzy brygady tworzyły dywizję, co było nowym elementem w organizacji wojska.

Dywizje były piesze i konne. Istotną zasadą było to, że dywizja składała się z jednego rodzaju wojska, z jednego rodzaju broni. Jako środek posiłkowy każda dywizja miała artylerię: dwie baterie po sześć dział (kawaleria tylko jedną, która posiadała od trzy do czterech dział). Nie istniała artyleria pułkowa. Piechota, konne dywizje i artyleria były zgrupowane w korpusach armijnych, których stan w czasie działań wojennych wahał się od 10 000 do 50 000 ludzi. Korpus armijny był zdolny wykonać każde samodzielne zadanie.

Składu i struktury korpusu armijnego i niższych jednostek Napoleon nie zmieniał bez potrzeby, chciał, aby dowódcy znali się między sobą, współpracowali i poznali ludzi. W czasie szkolenia poświęcano dużo uwagi dokładnemu strzelaniu do celu; strzelano pojedynczymi pociskami i salwami.

Dzięki temu piechota francuska osiągała znacznie lepsze wyniki strzeleckie niż żołnierze armii rosyjskiej i austriackiej.

Napoleon kładł akcent na szybkość ruchu poszczególnych jednostek. Np. piechota francuska przebywała dziennie 25 do 30 km, a niekiedy nawet i 50 km. Korpus rosyjski przebywał tylko 14-15 km dziennie, a do Sławkowa żołnierze rosyjscy maszerowali defiladowym krokiem. Skutkiem tego było ich znaczne zmęczenie. Wynikało ono też z tego, że marsz defiladowy użyty był jako środek demonstracji i pokazu siły. Takie zachowanie wymuszała m. in. obecność cara.

Jazdy francuskiej używano do ataków na skrzydła nieprzyjaciela, do przenikania na jego tyły. Wykorzystywano ją też do zwiększania efektywności uderzenia na głównym kierunku działań, po pokonaniu pierwszego oporu piechoty nieprzyjacielskiej.

Polna artyleria francuska składała się z ośmiu pułków pieszej artylerii po sześć kompanii. Każda kompania obsługiwała jedną baterię o sześciu działach. Oprócz tego istniała jeszcze artyleria fortyfikacyjna i nadbrzeżna. Napoleon używał artylerii bardzo zręcznie, sam był przecież oficerem artyleryjskim. Dlatego odebrał niższym oddziałom (jednostkom) działa i skupił je w dywizjach. Jego przeciwnicy mieli swoje działa w większym rozproszeniu, czyli w poszczególnych pułkach (4-8) i były one używane tylko do miejscowego wspierania piechoty. Podobny problem będzie można zauważyć na początku drugiej wojny światowej, kiedy armia francuska pozostawiła swoje czołgi w dywizjach piechoty (30-60), a Hitler odebrał je dywizjom piechoty i utworzył dywizje czołgowe liczące nawet do 300 czołgów. Z tych właśnie dywizji korzystał na kierunku głównego uderzenia.

Napoleon dobrze wykorzystywał właściwe ustawienie artylerii względem ukształtowania terenu i przewidywanych zadań, a także zapewnienia odpowiedniego zapasu pocisków. Francuzi mieli przed bitwą dwukrotnie więcej pocisków niż ich przeciwnicy, a maksymalny zasięg dział wynosił 2,5 km.

Wyżywienie wojska organizował Napoleon z zapasów i lokalnych źródeł. Jego armia maszerowała w terenie sześcioma szlakami, aby mieć dostateczną ilość zapasów, dostarczanych przez rekwizycje. W tym czasie armie rosyjska i austriacka żywiły się z własnych składów zaopatrzeniowych, korzystając z własnych rzeźni i piekarni. Takie ośrodki zaopatrzeniowe były niekiedy oddalone od armii do sześciu dni marszu. Niedostatek zapasów opóźniał posuwanie się wojska, oznaczał dezercję i moralny rozkład, dlatego każda jednostka francuska zabierała ze sobą żywność i napoje na cztery dni.

Liczba zbiegów w armii austriackiej była trzykrotnie większa niż w armii francuskiej. Także armia pruska miała ten problem, zwłaszcza z żołnierzami polskiego pochodzenia. Napoleon przywiązywał znaczną wagę do policji polowej, która zapewniała dyscyplinę i wykonywała służbę prewencyjną oraz ścigała bardzo surowo i karała zbiegów.

Stosował on również zasadę takiego rozproszenia armii, aby mogła się wyżywić, ale jednocześnie trzymał oddziały w takich odległościach, by mieć gwarancję szybkiego ich skupienia, wcześniej niż nieprzyjaciel byłby w stanie rozbić je całkowicie. Później taką organizację wprowadzono w armii pruskiej. Polegała ona na zasadzie: oddzielnie maszerować, wspólnie atakować.

Przesunięcie jednostek było planowane we wszystkich szczegółach. Dyscyplinę utrzymywała policja polowa. Po każdej godzinie marszu była pięciominutowa przerwa. Gdy piechota maszerowała zakurzoną drogą, każdy żołnierz musiał trzymać w ustach źdźbło słomy albo trawy, aby oddychał nosem i nie wdychał kurzu.

Napoleon zorganizował sztab generalny z dobrze funkcjonujących specjalistów. Dowodził osobiście, a sztab odpowiadał na pytania — jak jego rozkazy zrealizować. Sztabowcy dbali o długość marszu, taką, by jednostka mogła się jeszcze zgrupować do walki. Marsz planowano z góry na mapach. Celem operacji było zniszczenie wrogiej armii, po bitwie miano więc dalej nękać nieprzyjaciela. W miejsce dotychczasowej zasady osłabienia wprowadzono strategię zniszczenia przeciwnika.

Korpus armijny miał wszystko, co jest potrzebne do prowadzenia 2-3-dniowej bitwy. Duże znaczenie przywiązywano do służb łącznościowych, saperskich i wywiadowczych. Od oficerów wymagano zawodowego wykształcenia. We Francji zostały otwarte szkoły politechniczne i wojskowe w St. Cyr. Poczynania te zmierzały do jak największej skuteczności i nowoczesności działań na polu bitwy.

Napoleon zrezygnował z ataku w kolumnach, tj. w jednostkach o sześciu i więcej rzędach na rzecz strzeleckiej tyraliery. Jego strategia charakteryzowała się szerokim manewrem, skupieniem całej siły ogniowej na głównym kierunku uderzenia, a także wykorzystaniem momentu zaskoczenia. Zastosował zorganizowane współdziałanie wszystkich wojsk, broni i służb.

Dla strategii wojsk napoleońskich typowy był ich zaczepny charakter. Napoleon umiejętnie wykorzystywał działania dużych sił (mas) w czasie walki. W części taktycznej chodziło mu o rozwinięcie możliwie głębokiego układu bojowego, trwałym zatem elementem walki były rezerwy.

Ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym została uchwalona we Francji już w 1793 r., co umożliwiło utworzenie masowej armii. Do spisu musieli stawiać się ludzie w wieku od osiemnastu do dwudziestu pięciu lat. Kapitalistyczny sposób produkcji umożliwiał wyzwolenie się chłopów z niewoli, a wyższa produkcja pozwalała oderwać dużą liczbę ludzi od pracy. Taka armia była liczniejsza i lepiej zaopatrzona.

Napoleon umiejętnym manewrowaniem potrafił stworzyć na dowolnym kierunku działania czterokrotną przewagę sił i to nawet przeciwko armii, która była znacznie liczniejsza. Np. w bitwie pod Ulm (20 października 1805 r.) przeciwko 220 000 żołnierzom armii francuskiej stanęło do walki tylko 46 000

wojska austriackiego, a wynikało to z tego, że Napoleon potrafił odpowiednio pokierować działaniami prowadzącymi do zwycięstwa.

W artylerii obniżona została liczba różnych rażeń, aby zapewnić lepsze zaopatrzenie, a lekkie lawety zwiększały ruchliwość dział polowych. Wojsko mogło walczyć w trzech różnych szykach: 1) w rozproszeniu (tyralierze), 2) w linii, 3) w kolumnach, a wynikało to głównie z ukształtowania terenu. Tymczasem nieprzyjaciel walczył głównie w układzie liniowym. W takiej sytuacji obejście skrzydeł i przeniknięcie na tyły wroga stało się podstawowym manewrem wojsk francuskich. O wyniku walki rozstrzygały najczęściej rezerwy. Na polu walki widać było mniejszą część wojska, pozostałe oddziały kryły się w terenie, w lesie, we wsiach itp. Oddziały mogły być znacznie oddalone od siebie i czekały na stosowny moment, ukrywając się za obiektami terenowymi. Między zasadniczą linią walki a rezerwami odległość wynosiła niekiedy nawet 4 km. Wtedy układ bojowy musiał być podzielony na znacznie większe odległości. Oddziały strzeleckie były odpowiednio rozproszone w dogodnych dla walki częściach terenu, gdzie mogły się ukryć przed ogniem nieprzyjaciela. Oznaczało to, że również liniowy układ walki został zmieniony.

Można jeszcze wyróżnić następujące zasady:

- przeniesienie całego ciężaru wojny na ziemie nieprzyjaciela,
- zniszczenie armii nieprzyjacielskiej, jeżeli to możliwe — w jednej rozstrzygającej bitwie,
- duża ruchliwość i wytrwałość przy wykonywaniu wyznaczonego celu,
- manewrowanie wojskami na skrzydłach, jeżeli to możliwe — poza polem walki i w ten sposób obniżenie własnych strat,
- wystawienie własnych rezerw dopiero wtedy, kiedy rezerwy nieprzyjaciela się wyczerpią,
- dążenie do przełamania środka nieprzyjacielskiej obrony w momencie, kiedy wróg wyczerpał rezerwy, a na skrzydłach własne wojska przeniknęły na tyły przeciwnika.

W czasie bitwy często jedna dywizja walczyła w kilku miejscach, przesuając się szybko, wchodziła w miejsca, gdzie mogła wytworzyć przewagę sił, a po spełnieniu tego częściowego zadania była przesuwana gdzie indziej. Tak było też w bitwie pod Sławkowem. Inaczej było z nieprzyjacielskimi dywizjami, które walczyły w czasie całej bitwy w określonym zgrupowaniu i na ustalonym miejscu, bez możliwości jego zmiany. Wprawdzie przewidywano dla nich możliwości ruchu do przodu i na skrzydła, ale dalsze manewrowanie było bardzo ograniczone. Jazda francuska zrećcznie udawała ucieczkę, aby wywabić nieprzyjacielską piechotę przed ogień dział. Współdziałała z piechotą, która otwierała się przed nią i zamykała. Na tyłach piechoty jazda znowu nabijała broń, porządkowała się i ponownie atakowała.

3. Bitwa pod Sławkowem 1805 r.

Bitwa pod Sławkowem charakteryzowała się rywalizacją dwóch taktyk, francuskiej i austriacko-rosyjskiej. Na początku bitwy Napoleon miał w bliskości pola walki 73 000 ludzi i dalsze 2 000 na drogach wiodących do miejsca starcia. Armia rosyjska miała 75 000, a austriacka tylko 16 000 ludzi. Nie wszystkie wojska rosyjskie dotarły na pole bitwy i dlatego dane o ich liczbowym udziale w walce różnią się między sobą. Mimo wszystko koalicja antynapoleońska miała wyraźną przewagę sił (np. Napoleon miał 160-200 dział, a przeciwnik 260-300).

Przebieg bitwy:

1. Plan bitwy został opracowany przez austriackiego generała Weyrothera. Zakładał on, że Napoleon świadom jest mniejszej liczby własnych wojsk i dlatego jego plan bitwy będzie defensywny.

2. Wzgórza Praceńskie, dominujące nad polem bitwy, miały być opuszczone. Wykorzystał to w czasie walki Napoleon.

3. Wojsko rosyjskie nie miało wygodnej pozycji. Pułki i dywizje nie miały stabilnej organizacji, a na polu walki dominowała improwizacja w ich współdziałaniu. Ich atak przeprowadzony został w linearnym ustawieniu.

4. Napoleon miał znacznie mniejszą liczbę żołnierzy i w takiej sytuacji mógł stworzyć tylko lokalną przewagę sił. Z tego powodu na głównym kierunku uderzenia ustawił tylko jeden korpus armijny. Podobnie postąpił na lewym skrzydle, gdzie wysłał jeden korpus armijny, aby zabezpieczyć główną drogę wiodącą do Brna. Większość swoich korpusów skupił przeciwko środkowi austriacko-rosyjskiego frontu.

5. W czasie głównego ataku wojsko francuskie podzieliło się na dwa szeregi. W pierwszym znajdowały się trzy korpusy armijne, a w rezerwie została gwardia cesarska. Drugi szereg tworzyła jazda. W takiej sytuacji gwardia cesarska mogła ingerować w działania pierwszego i drugiego szeregu.

6. Pułki pierwszego szeregu przeznaczyły większość swoich sił do walki w szyku rozproszonym, aby we współdziałaniu z artylerią przygotować ostrzałem atak głównych sił. Pułki drugiego szeregu były zgrupowane w batalionach.

7. Bitwa rozpoczęła się 2 grudnia o godzinie 7.00. Wojska rosyjskie i austriackie w gęstej mgle rozpoczęły atak na prawe skrzydło armii francuskiej. Sojusznicy mieli przewagę i pokonali Francuzów.

8. W tym czasie (o godzinie 8.00) jednostki francuskie osiągnęły jednak Wzgórza Praceńskie, które właśnie opuściła większość wojsk rosyjskich. W ten sposób oddziały francuskie dostały się na skrzydło i tyły nacierających wojsk austriacko-rosyjskich. Napoleon przejął inicjatywę strategiczną.

9. Rosyjski kontratak nie zniszczył jednostek francuskich, lecz jedynie zatrzymał je na pewien czas.

10. Francuzi umocnili się na ważnej strategicznie wyżynie. Napoleon ustawił na Wzgórzu Praceńskim swoją artylerię i kierował ogień na skrzydła jeszcze stale atakujących wojsk austriacko-rosyjskich, przeciwko którym wysłał także korpus Davouta. O godzinie 11.00 Kutuzow wydał rozkaz odwrotu atakującym jednostkom. Część oddziałów nie wykonała jego polecenia i kontynuowała wykonywanie poprzedniego zamiaru, tj. dalej atakowała. Tymczasem Napoleon dostał się na tyły tych właśnie wojsk.

11. Legenda mówiąca o tym, że znaczna część wojsk rosyjskich i austriackich utopiła się po załamaniu lodu w stawie rybnym pod Telnicami, nie znalazła potwierdzenia w badaniach historycznych. Zagraniczna literatura naliczyła 2000, później nawet 20 000 ludzi, którzy mieli się tam utopić (według relacji telnickiego księdza w stawie rybnym znaleziono trzech zastrzelonych Rosjan, ale żaden nie utopił się). Staw był płytki. Ciężkie wozy zapadały się w bagnie. Pomiędzy 8 a 16 grudnia 1805 r. spuszczone wodę i znaleziono działa, wozy, martwe konie, ale nie znaleziono ciał żołnierzy (D. Uhliř, *Slunce nad Slavkovem*, s. 352).

Także informacje o liczbie strat są w literaturze często zawyżane. Najczęściej uważa się, że sojusznicy stracili 27 000 poległych, rannych i jeńców, a francuskie straty oblicza się na 12 000 ludzi. W 1806 r. podał Kutuzow, że stracił 19 889 ludzi, ale nie wliczył w to strat gwardii cesarskiej. Jednakże w poufnym sprawozdaniu Kutuzowa straty te okazały się znacznie większe, bo wynoszące już 24 518 Rosjan. Rosyjski historyk Michajłowski wyliczył straty rosyjskie na 21 000 (w książce z 1844 r.). Austriacka literatura wykazuje straty własne liczbą 5922 ludzi. Francuski sztab generalny ogłosił, że w bitwie zginęło 1389 ludzi i 7260 zostało rannych (część z nich później zmarła), a 532 żołnierzy dostało się do niewoli (zob. D. Uhliř, *op. cit.*, s. 365), ale po bitwie zostali oni wypuszczeni.

4. Znaczenie bitwy pod Sławkowem

1. Napoleon Bonaparte cenił sobie bitwę pod Sławkowem, widział w niej rezultat swojej myśli wojennej, swej strategii.

2. Poświęcił on dużo uwagi właściwemu przygotowaniu bitwy, zaniechał sporządzania map rejonu walki, lecz sam na koniu i pieszo przeprowadzał rekonesans. Dążył do tego, by jak najszybciej doszło do bitwy; obawiał się, by po stronie koalicji nie wystąpiły także Prusy.

3. Bitwa pod Sławkowem była starciem dwóch światów, próbą sił świata kapitalistycznego ze światem feudalnym. Liberałowie sądzili, że to zwycięstwo wywoła upadek feudalizmu w Europie środkowej. W rzeczywistości bitwa pod Sławkowem była końcem walk rewolucyjnych i początkiem wojen zdobywczych. Uciskane narody środkowej Europy nie uzyskały samodzielności i wolności.

4. W Rosji zakazano pisać o bitwie. Obawiano się skutków porażki dla carskiego reżimu.

5. Nawet Napoleon nie dostrzegł możliwości, które mogły się otworzyć przed nim w przypadku, gdyby się rozwinął ruch antyfeudalny i anty-habsburski.

5. Konsekwencje

1. 26 grudnia 1805 r. zawarto pokój w Bratysławie. Austria utraciła Tyrol, Wirtembergię i Badenię oraz Wenecję, Istrię, Dalmację i Cattaro (Kotor).

2. Z dniem 6 sierpnia 1806 r. Franciszek II zrzekł się godności tytularnej cesarza rzymsko-niemieckiego i ogłosił upadek Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego.

3. 12 maja 1808 r. - ustanowienie powszechnego poboru do wojska, które miało stanowić rezerwę armii. Wprowadzenie zasady i organizacji milicji (mężczyźni w wieku od osiemnastu do czterdziestu pięciu lat). Początek przygotowań do nowej wojny z Francją. Reforma armii austriackiej.

4. 10 kwietnia 1809 r. - rozpoczęcie przez armię austriacką działań wojennych przeciwko Francji wypadem do Bawarii.

5. 14 października 1809 r. - pokój w Wiedniu między Austrią i Francją. Postępujące bankructwo państwa jako skutek wojen z Francją. Zwrot w linii politycznej Austrii.

Dnia 14 marca 1812 r. doszło do zawarcia umowy sojuszniczej między Austrią i Francją. Austria zobowiązała się, że do działań przeciwko Rosji wystawi korpus w sile 30 000 ludzi. Jednocześnie przygotowywany był drugi wielki korpus do obrony Galicji. Następnym zwrot w linii politycznej Austrii nastąpił po porażce Napoleona w Rosji. Austria przystąpiła ponownie do koalicji antyfrancuskiej. W Opocznie i Dzierżoniowie odbywały się w 1813 r. rokowania w sprawie przystąpienia Austrii do wojny, co nastąpiło 11 sierpnia 1813 r., a 16-19 października tegoż roku miała miejsce „bitwa narodów” pod Lipskiem. Zwycięstwo pod Lipskiem otworzyło koalicji antynapoleońskiej drogę do Francji. Feudalny porządek został zachowany.

6. Reformy w armii rosyjskiej

W bitwie pod Sławkowem walczyły przeciwko sobie dwie różne armie, dwa różne systemy społeczne. Reformy armii w Austrii i w Rosji były przeprowadzone na feudalnych podstawach i przyniosły obu armiom znaczną poprawę ich skuteczności. Niedostatki starego systemu wojennego w Rosji odkryli już Suworow i Kutuzow. Car Paweł I trzymał się jednak pruskiego

wzoru, w tym czasie już znacznie przestarzałego. Pozostawał mu przez pewien czas wierny również car Aleksander I. Dopiero po bitwie pod Sławkowem podjęto reorganizację armii rosyjskiej.

1. W marcu 1806 r. odnowione zostały rosyjskie dywizje, składające się z trzech rodzajów wojsk, a w 1810 r. dywizje zaczęto formować w korpusy, podobnie jak we Francji.

2. Zaczęto formować na nowo dywizje kawalerii.

3. Artyleryjskie oddziały (kompanie) zostały połączone w większe jednostki tj. w brygady, a więc podobnie jak w reformach Napoleona.

4. Po 1806 r. zrezygnowano również z taktyki linearnej.

5. W regulaminie wojskowym z 1811 r. dopuszczono szkolenie bojowe w szyku rozproszonym, z wykorzystaniem terenu dla ochrony własnych wojsk (domów, przekopów, leśnych masywów itp.).

6. W rozproszonym szyku walczyły głównie formacje rozpoznawcze. Do piechoty nie miano większego zaufania, bo składała się z chłopów poddanych i dlatego walczyła w zwartych formacjach, mimo że ogień nieprzyjacielski wymagał już większego rozstępu ludzi i jednostek.

Po bitwie pod Sławkowem rozpoczęły się również reformy w armii pruskiej i austriackiej. Tylko armia angielska trzymała się jeszcze taktyki linearnej. Sukces w bitwie pod Sławkowem spowodował, że Napoleon zaczął stosować niektóre taktyczne zabiegi w sposób szablonowy, bez względu na to, w jakiej sytuacji przyszło mu działać. Takim szablonem, który często stosował, było przede wszystkim przełamanie środka nieprzyjacielskiego frontu. Dla zwiększenia siły uderzeniowej koncentrował na danym kierunku kilka dywizji, co prowadziło do dużych strat w ludziach. Zastosowane przez Napoleona bojowe zgrupowania miały gigantyczne rozmiary. Także i ta zasada była wprowadzana w armii rosyjskiej.

7. Reformy w armii austriackiej

Niepowodzenia w walkach z rewolucyjną Francją, a później z cesarzem Napoleonem zmusiły kręgi rządowe w Wiedniu do reformy armii austriackiej. Reforma nawiązywała w pewnym stopniu do kroków podjętych i realizowanych już za czasów Marii Teresy i Józefa II. Była oparta na feudalnych podstawach, nie dawała więc takich efektów, jakie osiągały wojska rewolucyjne.

1. Reforma ta polegała głównie na zwiększeniu stanu liczebnego armii austriackiej, aby w tym dorównać sile mas, które były aktywizowane biegiem rewolucji francuskiej. Uformowały się nawet dobrowolne jednostki (legie studenckie), nie mające jednak żołnierskiego morale i słabo wyszkolone, co osłabiało ich znaczenie bojowe. Z Czech zgłosiło się 25 000 ludzi, którzy utworzyli tzw. czeską legię i zasilili batalion rozpoznawczy.

2. O reformę zabiegał przede wszystkim arcyksiążę Karol. On też został mianowany prezesem dworskiej rady wojennej. W 1801 r. udoskonalono sztab generalny i postawiono mu zadanie sporządzenia map terytorium monarchii. Sztab miał raczej wojnę przygotować, a biegiem walki miał kierować wybrany i mianowany przez dynastię wódz. Sztabowcom (działającym zespołowo wyznaczono — podobnie jak u Napoleona — funkcje jedynie doradcze; decydujące znaczenie miała rada wojenna i cesarz.

3. Patentem cesarskim z 4 maja 1802 r. zniesiona została dożywotnia służba wojskowa, a w jej miejsce ustanowiono czternastoletnią służbę w artylerii i w wojskach saperskich, dwunastoletnią w kawalerii i dziesięcioletnią w piechocie.

4. Według nowego systemu poboru do wojska z 1804 r. monarchia została podzielona na obwody spisowe i każdy z nich miał kompletować jeden pułk.

5. Ustanowiono obozy ćwiczebne i organizowano powszechne ćwiczenia.

6. W latach 1806-1809 pod bezpośrednim wpływem bitwy pod Sławkowem zrealizowano tzw. drugą reformę. Taktyka liniowa była coraz częściej traktowana jako tło, a większe znaczenie zaczęto przywiązywać do wyszkolenia strzeleckiego, co świadczyło, że armia austriacka miała walczyć z użyciem grup strzelców występujących przed własną masą wojska. Walka miała się rozpoczynać wstępnym ostrzałem przeciwnika.

7. Większe znaczenie zaczęto przywiązywać do teoretycznego przygotowania kadr. Pojawiły się czasopisma wojskowe („Österreichische militärische Zeitschrift”, „Základy vyššihó vojenského umění pro generály rakouské armády”).

8. Organizacja wojska była oparta na wzorze francuskim. Cała armia była podzielona na korpusy. Każdy z nich miał potrzebne wojska i bronie, stanowiły więc samodzielne formacje pod względem bojowym i administracyjnym. Korpus składał się z trzech dywizji, te zaś z dwóch brygad, każda po dwa pułki, do których przydzielony był jeden batalion wywiadowczy przeznaczony do walki w szyku rozproszonym. Pułki miały po trzy bataliony.

9. Artylerii nie przydzielano już pieszym batalionom. Była ona ześrodkowana przy oddziałach większych od brygady. Zwiększyła się również liczba innych wojsk specjalnych. W 1805 r. ustanowiono dziewięć dywizji saperskich.

10. W 1808 r. ustalony został pobór dla mężczyzn w wieku od 18 do 45 lat, którzy nie służyli dotychczas aktywnie w wojsku. Poborowi mieli ćwiczyć raz w tygodniu w drużynie, raz w miesiącu w kompanii i raz w roku przez trzy tygodnie w obozach szkoleniowych. Już w 1809 r. ci poborowi zostali użyci jako regularne wojsko w wojnie przeciwko Francji. W latach 1813-1815 bataliony poborowych przedzielone zostały do pułków piechoty jako ich czwarte i piąte bataliony.

11. W 1808 r. ustanowiono też rezerwy dla armii. Rezerwiści ćwiczyli raz w roku przez 49 dni, a w latach następnych po trzy tygodnie w zastępczych dywizjach. Z rezerw uzupełniano regularne pułki.

(Przekład Tomasz Jaworski)

Publikowane źródła i literatura

- AMORT Č., Kutuzov na Moravě, Praga 1971.
 BESKROVNYJ L. G., Russkaja armija i flot v XVIII veke. Očerki, Moskva 1958.
 —, Russkaja armija i flot v XIX veke. Voенno-ekonomičeskij potencjal Rossii, Moskva 1973.
 BRAGIN M., Kutuzov, Moskva 1975.
 BUBLA J., Kapitoly z válečných dějin. Válka roku 1805, Praga 1922.
 BŮLOW D. A. H., Der Feldzug von 1805 militärisch-politische betrachtet, I-II, 1906.
 DĚJINY vojenského umění, cz. 2, Praga 1954.
 DĚJINY vojenského umění od nejstarších dob do druhé světové války, Praga 1968.
 KURFÜRST F., Válečné dějiny československé, Praga 1937.
 MANFRED A., Napoleon Bonaparte, Praga 1975.
 MARBOT M., Janov - Slavkov - Jena - Jilov, Praga 1907.
 POLIŠENSKY J., Napoleon a srdce Evropy, Praga 1971.
 PSAL se rok 1805. Bitva u Slavkova (průvodce po bojišti), Brno 1978.
 SLOVÁK A., Bitva u Slavkova, Brno 1897.
 —, Na bojišti slavkovském, Brno 1922.
 STUTERHEIM K., Materialien zu der Geschichte der Schlacht bei Austerlitz. Gesammelt von einem Militär, 1806.
 ŠTOCKLASKA W., Die Schlacht bei Austerlitz, Brno 1905.
 TARLE J. V., Napoleon, Praga 1950.
 VAŇÁČEK M., Francouzové v době Velké revoluce a koaličních válek, Brno 1965.
 VOJENSKÉ dějiny Československa, cz. 2 (1526-1918), Praga 1986.
 VONDRÁČEK K., Bitva u Slavkova [w:] Napoleon (praca zbior.), Praga 1932.

MARTA KOHAROWA

DIE SCHLACHT BEI AUSTERLITZ - IHRE KONSEQUENZEN UND BEDEUTUNG

Im ersten Teil zeigt die Autorin die allgemeinere, politische und militäre Situation in den Jahren 1791-1805 (zwischenstaatliche Abkommen, einige Kriegshandlungen und Bewegungen des Militärs, auch auf dem Gebiet Schlesiens, Bähmens und Mährens).

Im zweiten Teil zeigt sie die Organisation der napoleonischen Armee (ihre Stärke, organisatorische Struktur, Strategie, Taktik). Der im Titel erwähnten Schlacht bei Austerlitz vom 2. Dezember 1805 hat sie den dritten Teil gewidmet (Kräfteverhältnis, Voraussetzungen und Pläne der Schlacht, ihr Verlauf und das siegreiche Ergebnis für Napoleon).

Im vierten Teil weist sie stichweise auf verschiedene Konsequenzen und Bedeutung dieser Schlacht hin, die sie dann näher analysiert, indem sie im fünften Teil über Reformen in der russischen Armee und im sechsten Teil über Reformen in der österreichischen Armee schreibt.

Diese Reformen waren in beiden Ländern in den nächsten Jahren nach 1805 durchgeführt.